

Rembrandt: fragment
d'Abraham i Isaac, 1634.

La 'solució Abraham'

Abraham és l'arrel bàsica que uneix les religions jueva, cristiana i musulmana. El seu sepulcre, a Hebron, és font de conflictes, però podria esdevenir lloc de trobada. És possible de reconduir el 'xoc de civilitzacions' mitjançant la figura del primer personatge –legendari o històric, tant se val– que parla d'un sol déu? És possible de reconciliar tres religions al voltant del 'pare de tothom', com es van retrobar els seus fills Isaac i Ismael, davant la seua tomba, a Hebron?

El pare de tothom

Jueus, cristians i musulmans l'anomenen en les seues oracions; totes tres religions el reclamen com a propi. Qui era aquest Abraham, que Déu va escollir com a primer deixeble, i que ara es presenta com la figura bíblica de la reconciliació, en vista del xoc de civilitzacions?

El calendari jueu assenyala que el mes de *Iyar* de l'any 5727 es va portar a terme a Terra Santa una campanya militar, coneguda com la guerra dels Sis Dies. Aquella setmana, del 5 al 10 de juny del 1967, segons el calendari secular, Israel creia evocar els sis dies de la creació bíblica.

En un principi imperava el caos. Egipte, Jordània i Síria s'aliaren per fer front a Israel. Al final de la setmana, però, l'exèrcit hebreu havia conquerit un territori dues vegades més gran que la seua regió inicial, i eren molts els jueus que s'imaginaven amb un peu al paradís. Els més devots parlaven de Divina Providència i del començament de l'era del Messies.

El messies que havia alliberat l'estat jueu de la seua angoixa existencial portava un pegat a l'ull esquerre i un uniforme de color caqui; el seu nom era Moshé Dayan. Amb un atac preventiu contra l'aviació egípcia va posar fi a tota la capacitat de l'exèrcit enemic i va aconseguir una de les victòries més espectaculars de la història, plena de batalles, del poble jueu.

Malgrat no ser un jueu creient, Dayan va engegar una missió realment bíblica: "El meu objectiu era ressuscitar el nostre passat, ocult sota ruïnes i turons, l'Israel del nostre patriarca, dels nostres reis i profetes."

Tot plegat, l'ocupació de Cisjordània no era tan sols una conquesta territorial estratègica; per a molts jueus significava també el retorn a la pàtria bíblica, a Judea i Samaria.

Santuari d'Abraham a Hebron.

Poques hores després d'ocupar el Jerusalem Est, els tancs israelians entraven, trenta quilòmetres al sud, a la població àrab d'Hebron. Una altra ciutat simbòlica.

Des de les muntanyes que envolten Hebron, Moshé Dayan podia distingir clarament el seu objectiu, una construcció monumental que tenia l'alçada d'un edifici de cinc plantes i ocupava una superfície com la meitat d'un camp de futbol. Una construcció enorme que relluïa amb la llum del sol, feta amb pedres d'un metre de gruix, que recordaven, no pas per casualitat, les pedres que formen el Mur de les Lamentacions de Jerusalem. Els dos santuaris havien estat construïts per encàrrec de la mateixa persona: Herodes, el rei de Judea, que va governar Palestina, com a vassall de Roma, a l'era de Jesucrist.

En una vall plena d'oliveres centenà-

ries, al bell cor de la ciutat d'Hebron, Herodes el Gran va construir un monument sobre la tomba d'Abraham, aquest home la història del qual atreu l'atenció de tota la humanitat i encisa artistes, filòsofs i polítics de totes les èpoques. Aquest home en nom del qual es va fer la guerra i, alhora, es va perseguir la pau.

Pare de tres religions. Abraham, segons les sagrades escriptures, és el pare de tothom, la primera persona que va creure en un Déu únic. És considerat l'avantpassat dels profetes Moisés, Jesús i Mahoma i el fundador de les tres religions monoteistes: judaisme, cristianisme i islamisme. Així, doncs, jueus, cristians i musulmans l'anomenen a les seues oracions. "Beneït sigues, Senyor, protector d'Abraham", diu la pregària de la matinada jueva; els cristians acaben la seua oració del vespre donant les gràcies a Déu per la seua misericòrdia amb "Abraham i la seua descendència per sempre"; i cinc cops el dia els musulmans pregunten a Ibrahim, que és el nom d'Abraham en àrab: "Déu, beneïx Mahoma i els seus successors igual com has beneït Abraham i els seus successors."

Tres religions i un únic pare. Les coses no podien eixir bé. Sobre el sepulcre del patriarca s'ha vessat la sang de fidels de totes tres doctrines.

El poble jueu va ser expulsat de la ciutat per l'imperi romà, que va imposar el cristianisme com a religió oficial. Després, l'any 638, els musulmans, sota les ordres del califa Omar, van prendre el control d'Hebron i van construir una mesquita a l'interior de la muralla. L'any 1099 els croats cristians entraren a la ciutat dirigits per Jofré de Bouillon, que va clavar la seua bandera blanca amb la creu roja sobre la construcció d'Herodes i, com a mostra de veneració, va posar a la ciutat el nom d'Abraham i va alçar al centre del sepulcre una església el sostre de la qual encara es destaca avui sobre la muralla.

Més tard, els musulmans reconqueriren Hebron i va ser prohibida la presència de jueus i cristians al temple. Els mamelucs alçaren, dins la construcció d'Herodes, dos minarets, des dels quals els muetznins feien la crida a l'oració a la mesquita d'Ibrahim.

Els hebreus no podien assentar-se a prop del temple de seu progenitor sense ser assetjats. L'any 1929, una multitud àrab va atacar les cases i les sinagogues de la petita comunitat jueva que, malgrat el assetjaments constants, vivia als voltants del sepulcre. Incitats pel seu líder espiritual, els extremistes musulmans van assassinar 67 jueus.

Tanmateix, els àrabs d'Hebron també tenen els seus màrtirs. L'any 1994, un colon jueu, Baruch Goldstein, va entrar violentament a la mesquita d'Ibrahim i va assassinar amb un fusell automàtic 29 palestins que celebraven la pregària musulmana i en va ferir 150 més.

Al voltant del sepulcre. Actualment, Hebron viu en un estat d'excepció permanent. Hi viuen menys de cent colons hebreus i prop de 170.000 palestins. El colons d'Hebron, però, són els més radicals de tota Cisjordània. A principi de desembre de l'any passat, s'hi van produir greus avalots, pel desallotjament d'una casa palestina ocupada pels colons. Com a protesta pel desnonament, els sionistes van atacar cases i mesquites palestines i van deixar escrit a les parets: "Mahoma és un porc."

Però l'enfrontament entre les tres religions monoteistes no es viu tan sols al Pròxim Orient, sinó que s'estén arreu del món. Al-Qaida, per exemple, va utilitzar Abraham com a pretext per a la guerra contra occident. El líder dels atemptats de l'11 de setembre de 2001 a Nova York legitima els seus actes amb l'herència del patriarca, com es pot veure a les paraules del seu testament: "Tots els musulmans haurien de comportar-se, en memòria meua, seguint l'exemple d'Abraham, que va portar el seu fill a morir com a bon musulmà."

I precisament és en Abraham, el protagonista del conflicte més antic en la història de la fe, en qui cada vegada més creients descobreixen el nou pacificador, segons el teòleg alemany Thomas Hieke. En aquesta figura de conflicte troben la major oportunitat d'evitar el xoc de civilitzacions. Fins i tot el reservat cardenal Karl Lehman li ha atribuït una "importància política per a assolir la pau al món".

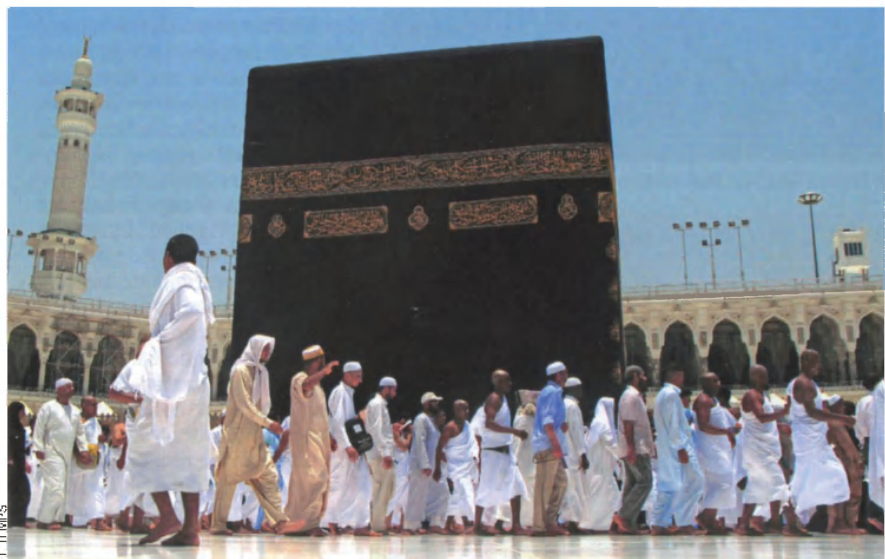
El nou missatge de salvació és alhora convincent i revolucionari: en

Jueus ortodoxos davant el Mur de les Lamentacions de Jerusalem.

Cardenals a la plaça de Sant Pere de Roma.

Musulmans davant de la Ka'ba, a la Meca.

compte d'una interpretació exclusiva de la història del patriarca per a cada religió, els jueus i els cristians més liberals, i també els musulmans, reclamen un consens, una història comuna. "Un ecumenisme abrahàmic", com diu el professor i escriptor Karl-Josef Kuschel, que afirma que "Abraham és el tresor més valuós de la nostra història religiosa comuna".

Els líders de totes tres religions, com si de sobte s'hagueren convertit en Natan el savi, reconeixen que tenen més en comú que no es pensa la majoria de fidels.

L'actual papa Benet XVI ha assenyalat la gran oportunitat que representa per a les religions mesopotàmiques tenir-lo com a punt d'origen. "Aquesta unitat espiritual en el nostre origen i en el nostre destí", va explicar davant de fidels musulmans en una visita a Turquia, "ha de portar els creients en Déu a trobar un camí comú". I en aquest sentit es va crear a Roma, el novembre del 2008, el primer Fòrum Catòlico-musulmà per al Diàleg Interreligiós.

Els líders jueus també es lamenten de l'oblit del fet que Abraham és el pare comú. Jueus, cristians i musulmans som tots fills d'Abraham, ha dit el gran rabí d'Israel, Yona Metzger: "Com qualsevol pare, Abraham esperaria que els seus fills compartiren la mateixa taula i no que es mataren entre ells."

Entre els sunnites, que són la majoria dels musulmans, el príncep de Jordània, Hassan ibn Talal, és un dels promotors d'una nova concepció d'Abraham. Malgrat que el seu nebot Abdal-là II regna en un petit territori, la influència de la família traspasa les fronteres del propi país. La dinastia haiximita és considerada descendent directa del profeta Mahoma. El príncep Hassan va establir l'any 1994 l'Institut Reial per als Estudis Interreligiosos, que té com a tasca principal "eliminar la part desagradable del passat i fer-nos recordar el valor comú: Abraham".

Fins i tot les regions, en principi, menys accessibles semblen obertes a escoltar una teoria sobre els punts en comú de les religions. Així, al fonamentalista Iran, amb 65 milions de xiïtes, la segona confessió islàmica més gran, se senten veus moderades. L'ex-president Mohàmmad Khatami és

Representació musulmana de l'escena del sacrifici.

Aquarel·la jueva del sacrifici d'Isaac.

partidari del diàleg entre religions en nom d'Abraham: "Les religions abrahàmiques tenen les mateixes arrels."

És cert que Abraham té un paper central en totes tres confessions. Els jueus l'anomenen "el nostre pare Abraham" perquè Déu li va fer, segons la versió jueva, una promesa doble, sense la qual no existirien ni el poble escollit ni l'estat d'Israel. Diu el Gènesi, el primer llibre de la Bíblia: "Mantindrè la meua aliança entre tu i jo, i amb les generacions que et succeiran."

I, a més d'un llarg futur, Déu li va regalar una nova pàtria: "Et donaré a tu i a tota la teua descendència tot el territori de Canaan." Yair Zakovitch, expert en estudis bíblics de la Universitat Hebrea de Jerusalem, creu que "els primers sionistes" es basen en aquestes promeses. Molts jueus veuen en el passatge un registre de propietat de la regió Palestina, cosa que constitueix un dels motius de la llarga guerra entre israelians i palestins.

També els cristians el consideren el seu pare: "Aquest és el llibre de la

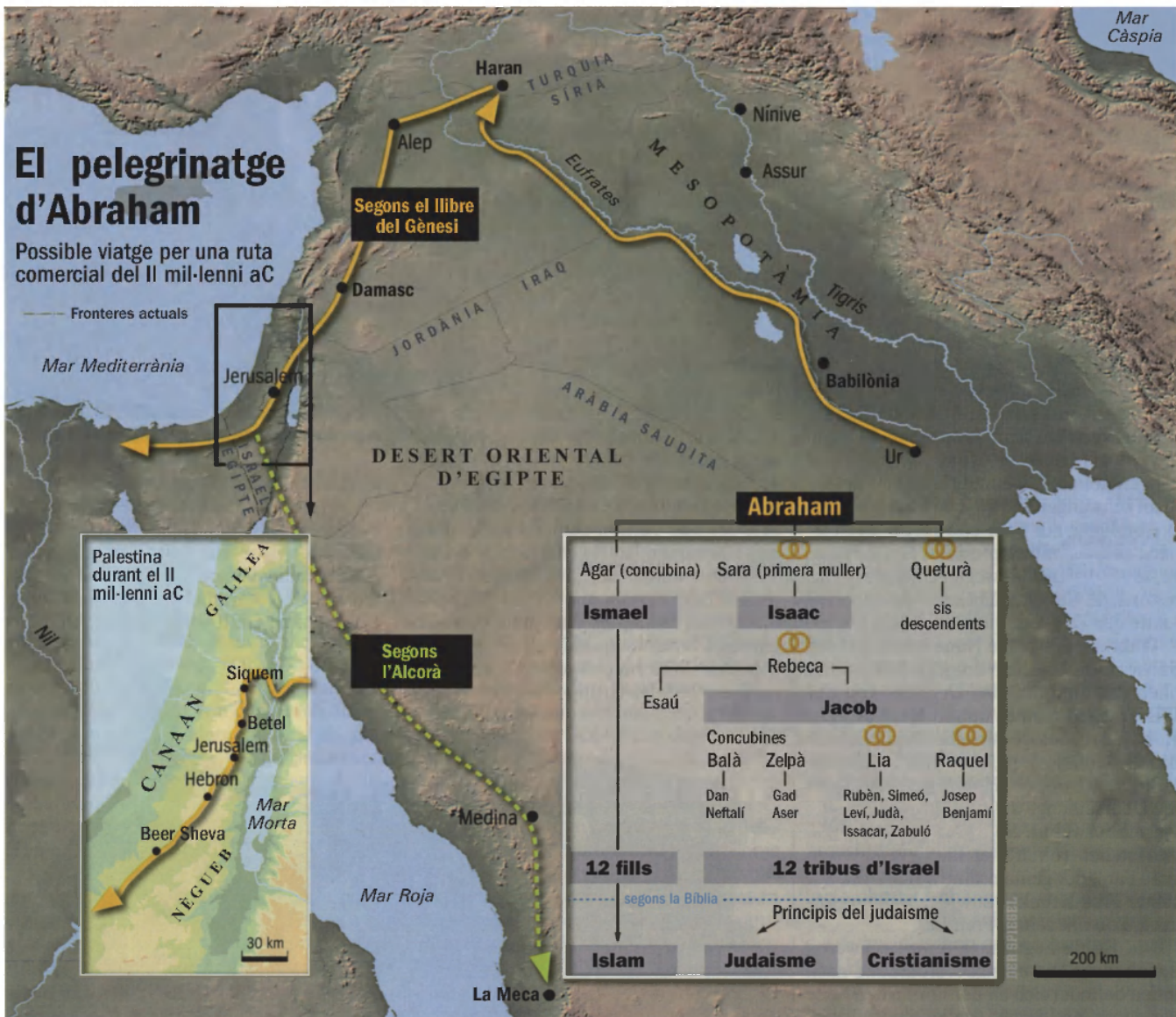
història de Jesucrist, fill de David, fill d'Abraham"; així comença el Nou Testament. De la mateixa manera, l'apòstol Mateu assenyalava al seu evangeli, amb una genealogia minuciosa, que Jesús, el fill del fuster, és un descendent d'Abraham. Sense la família del patriarca, tampoc no hauria existit el Messies. La litúrgia catòlica de Nadal diu així: "Descendants directes d'Abraham i fidels a Déu, la paraula *salvació* ha estat adreçada a nosaltres."

El profeta Mahoma no es queda pas enrere. Segons la biografia d'Ibn Ischaq, ell també és descendent directe del patriarca. El seguidors de l'islam veuen Abraham com a progenitor. El seu nom és esmentat en 245 versos de 25 capítols o sures de l'Alcorà. Al llibre sagrat dels musulmans, l'islam és descrit com a "millat Ibrahim", que vol dir 'religió d'Abraham'.

Història o llegenda? Tot plegat, què sabem realment sobre el pare de totes tres religions? De debò era un comerciant i ramader que recorria durant el segon mil·lenni aC la regió del Creixent Fèrtil, com va afirmar William Albright, pioner en arqueologia bíblica del segle passat? O potser el llegendari patriarca és només això, una llegenda. Així ho demostra en la seua tesi Israel Finkelstein, arqueòleg de la Universitat de Tel-Aviv, que ha revolucionat l'arqueologia bíblica moderna: "No hi ha proves que donen suport a l'existència d'Abraham."

Segons les dades de les sagrades escriptures, Abraham era un autèntic superhero. Va aconseguir recórrer més de mil quilòmetres. Quan tenia sort, anava en camell, però la major part del viatge la va fer a peu. I al mateix temps va ser protagonista d'episodis que ben bé podien formar part d'un llibre Guinness bíblic. Va ser inventor: l'agricultura de l'època li ha d'agrair les sembradores; arquitecte: va construir la Ka'ba, a la Meca; i astròleg, car observant els estels podia saber quan plouria. A més a més, va ser condemnat a morir a la foguera, per haver destrossat imatges dels ídols pagans, de la venda de les quals vivia el seu pare; però les flames no el van cremar.

Diu Kuschel que "cap altre personatge en les tres religions monoteistes no ha hagut de superar tantes proves

GRAFIC: DER SPIEGEL

ni viatjar d'ací d'allà entre promeses increïbles i amargues decepcions". La història de la família d'Abraham conté tot allò que avui dia seria un èxit televisiu assegurat: sexe, poder, gelosia, enveja, mentides i decepcions.

Una mare de lloguer i un embaràs inesperat. La seua vida comença de debò a 75 anys, quan ja havia caminat més de 800 quilòmetres, s'havia mudat de la seua ciutat natal, Ur, al sud de l'actual Iraq, a Aran, al sud-oest de Turquia, i allí va romandre fins que va rebre l'ordre divina: "Vés-te'n del teu país i de la casa del teu pare, cap al país que jo t'indicaré." Com a recompensa, li va oferir una nombrosa descendència, cosa que Abraham i Sara ja feia temps que havien donat per perduda.

Com que Déu va esmerçar qui-sap-lo temps a complir la promesa, la parella es va buscar una mare de lloguer, una solució molt pràctica en els temps bíblics. L'esclava egípcia de Sara, Agar, va donar a Abraham el seu primer fill, Ismael, i amb ell van nàixer també les enveges i la ràbia.

Déu va prometre per al menut una fecunda vida ("i faré d'ell un gran poble") i la promesa pujà al cap a Agar i feu embogir Sara. Per salvar el seu matrimoni, Abraham va repudiar la concubina i el seu fill i els va abandonar enmig del desert. I finalment, Abraham té el seu primer fill amb la seua muller Sara quan ella ja tenia noranta anys. "Déu m'ha fet riure", va dir alegrement la mare, i al fill li posaren el nom d'Isaac, que en hebreu vol dir 'riure'.

Encara que l'ancià, amb més de cent anys, ja havia superat proves molt complicades, Déu li va exigir la prova més dura: sacrificar el seu fill. Abraham, obedient, començà a fer camí i va pujar al mont Moria, al centre de la ciutat vella per a jueus, cristians i musulmans, l'actual Jerusalem, una muntanya que rep avui el nom d'Esplanada de les Mesquites, com veurem més endavant. Allí, va lligar el seu fill Isaac damunt la llenya que havia apilat, "allargà la mà i agafà el ganivet per degollar el seu fill", però a l'últim moment "l'àngel del Senyor" li va impedir de continuar. Segons la Bíblia, el lloc on es troba la pedra sobre la qual Abraham havia de matar Isaac va ser l'escollit per a construir el primer temple jueu.

El sacrifici era només una prova de fe. Abraham va demostrar la seua fe cega i Déu va renovar la promesa: “T’ompliré de benediccions i faré que la teva descendència siga tan nombrosa com les estrelles del cel i com els grans de sorra de la vora de la mar.”

Però, és realment un model a seguir? No per a Immanuel Kant, que va condemnar el Déu d’Abraham pel fet d’exigir-li el sacrifici del seu fill, cosa totalment indecent. Segons Kant, Déu també ha de seguir les regles de la moral. El danès Soren Kierkegaard, en canvi, va criticar la teoria del filòsof alemany. La divinitat, com diu a la seua obra, no ha d’estar limitada a les categories morals humanes.

Malgrat que ni a Kant ni a Kierkegaard no els interessava si el relat d’Abraham era realment històric, és important de saber fins on podem donar credibilitat a les escriptures sagrades de jueus, cristians i musulmans. És realment un relat històric?

Alguns experts defensen que es pot saber amb exactitud. Segons les dades de la Bíblia i del regnat d’alguns monarques coneguts, el naixement d’Abraham es pot datar l’any 2166 abans de Crist. El punt de partida per al càlcul és la campanya militar del faraó Xixac, que en el cinquè any del govern de Roboam, rei de Judà, es va alçar contra Jerusalem. Aquesta guerra, l’any 926 aC, és el primer esdeveniment contrastable, amb referències dins la Bíblia i fora, de la història d’Israel, segons Klaus Biebershtein, especialista en l’Antic Testament.

La resta és un compte enrere: 480 anys abans de la construcció del temple de Salomó, el 966 aC, es va acabar l’esclavitud del poble jueu a Egipte. L’èxode de la terra dels faraons va durar 430 anys i va començar amb Jacob i Josep, nét i besnét d’Abraham, respectivament. Amb les dates que proporciona l’arbre genealògic d’Abraham, arribem a l’any 2166 abans del naixement de Crist.

Aquestes dades es poden trobar encara en una gran quantitat de llibres. Però avui dia només hi creuen els jueus tradicionalistes i els cristians evangèlics, que encara estan convençuts que Abraham va morir “a cent setantacinc anys”, “carregat d’anys, després d’una vellesa feliç”, com diu el Gènesi (25,7). Les modernes investigacions

expliquen, però, que les llarguíssimes vides d’Abraham i de tota la colla són fruit de la invenció. La vellesa bíblica serveix per a ressaltar el significat del patriarca.

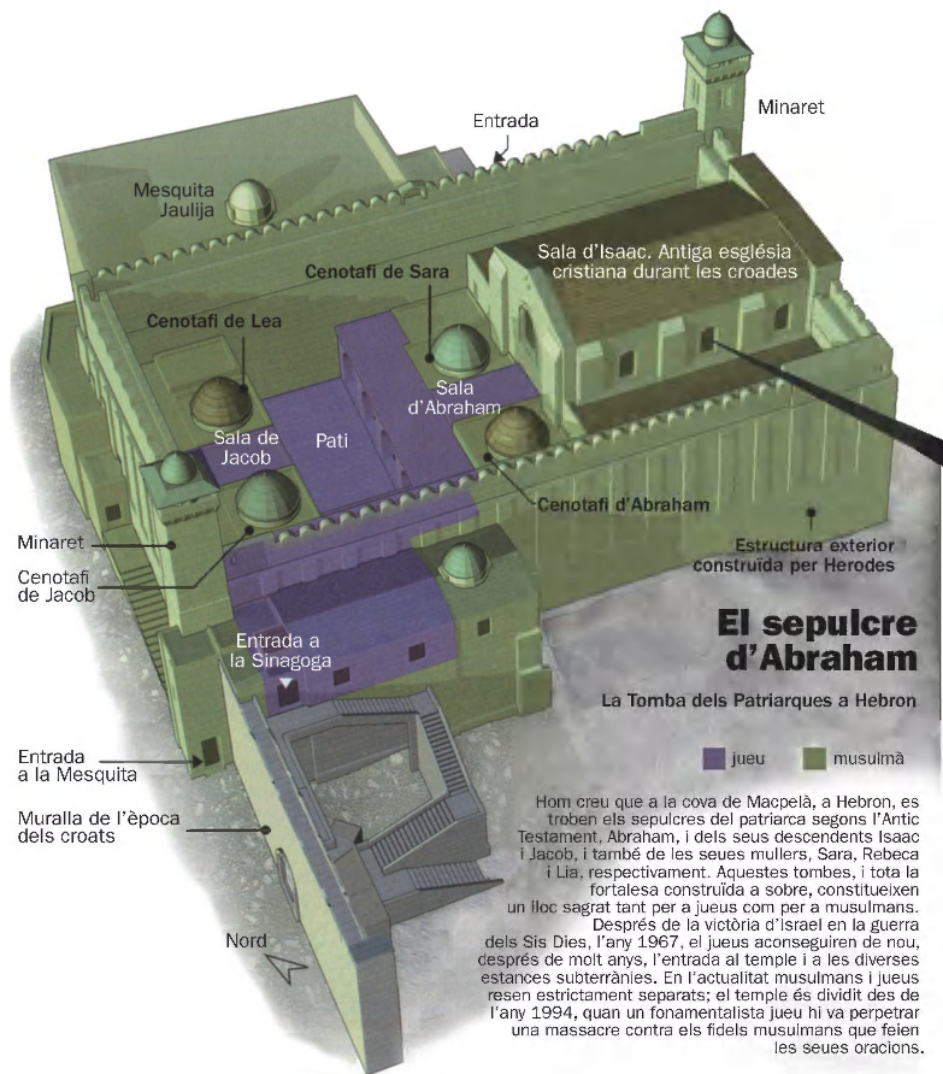
Una excavació polèmica. Els anys 70 del segle passat, els arqueòlegs italians Paolo Matthiae i Giovanni Pettinato cregueren que havien trobat proves de l’existència històrica d’Abraham. Portaren a terme una excavació al nord de Síria, en una zona anomenada Tell Mardikh, i van trobar-hi un arxiu amb més de 14.000 tauletes cuneïformes.

Després d’una primera traducció, va quedar clar que es trobaven a la llegendària ciutat d’Ebla, pròspera entre el 2400 i el 1600 aC. En una llengua semita fins aleshores desconeguda, els texts parlaven, per exemple, d’“Ischmaïl”. Pot ser una prova de l’existència d’Ismael? A més a més, els

Moshé Dayan, l’any 1973.

investigadors italians volien identificar un rei anomenat “Ebrum” amb l’avantpassat d’Abraham, Éber.

El Temps

Michal Arbel, l'any 1968: "Era molt estret, fins i tot per a mi. Vaig tenir por d'ofegar-me."

Els fonamentalistes cristians i jueus saltaven d'alegria. En la troballa tenien la prova que la Bíblia no és cap llibre d'història. N'hi ha que encara ho pensen, malgrat que la ciència no ha acceptat la teoria.

Aquest noms propis semblen haver estat molt populars en aquella època. La correspondència amb les figures de l'entorn d'Abraham no es pot provar amb una revisió detallada. L'existència d'Abraham es dedueix de l'aparició de paraules en accadi com "A-ba-am-ra-ma" o "A-ba-ra-ma" en unes escriptures cuneïformes del segle 19 aC.

Malgrat tot, els ateus tenen no tam-

poc raons per a alegrar-se'n. A la frontera entre teologia i arqueologia, entre fe i saber, s'albira l'existència d'un Abraham. Arqueòlegs bíblics seriosos, com ara Dieter Vieweger, director de l'Institut Protestant d'Arqueologia alemany de Jerusalem, creuen que el pare fundador pertany a una època més propera. Els esdeveniments que es narren a la Bíblia són típics de l'època del 1100 aC. Vieweger diu que "els desplaçaments d'Abraham com a nòmada i després l'assentament com a sedentari eren típics en aquella època dels nòmades amb ramat menor, com ara conills o aviram. Entre l'any 1200 i el 1000 aC, els seminòmades formaren

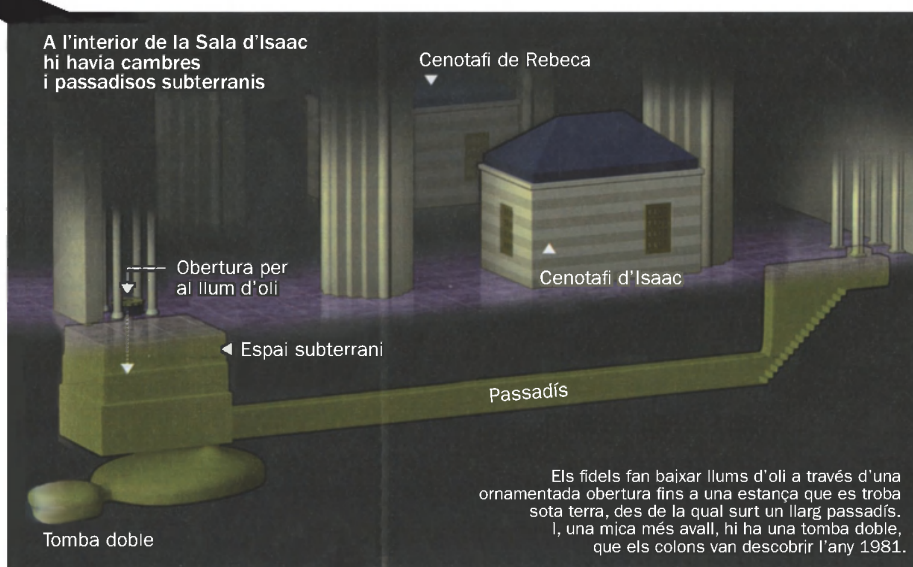
petits assentaments a les muntanyes a l'oest del riu Jordà".

L'excavació duta a terme per Viweger a la frontera entre Israel i Jordània ho indica, però no és l'única. A Nuzi, una antiga ciutat prop del riu Tigris, al nord de l'Iraq, es van trobar 20.000 tauletes cuneïformes. Els fragments, que daten del 1400 aC, parlen d'una forma de vida com la que és atribuïda a Abraham. S'han trobat documents sobre afers legals i públics que proven que els homes d'aquella època podien tenir descendència amb les seues criades, si la muller pròpia no reeixia a quedar embarassada. De manera que el trio entre Abraham, Sara i Agar no és, en definitiva, producte de la fantasia. Vieweger i molts més afirmen que el patriarca "és un personatge històric que no és fruit de la ficció, però que s'ha adornat massa amb el pas del temps".

La nena que entrà al sepulcre.

Si la meitat de les terres de l'Orient Mitjà eren excavades a la recerca de proves sobre Abraham, la tomba del patriarca a Hebron ha romàs quasi intacta. Ni l'arqueòleg afeccionat Moshé Dayan no va poder descobrir el secret de Machpela o les 'coves dobles', segons la traducció literal. Al costat del patriarca descansen també la seua muller Sara, Isaac i Rebeca, i també el nét d'Abraham, Jacob, amb Lea, la seua muller.

Les tombes es troben sota un terreny de pedra. L'única manera d'entrar-hi és a la part nord de la sala d'Isaac: una

GRÀFIC: DER SPIEGEL

obertura rodona de 28 centímetres de diàmetre, espai suficient per a deixar caure al pis inferior llums d'oli o espelmes, com han fet els fidels musulmans de fa segles. Massa petit perquè una persona adulta hi pugui entrar.

Empès per la curiositat, Dayan va fer que la filla d'un dels seus oficials, Michal, de tretze anys, visqués la més gran aventura de la seua vida. La nit del 10 d'octubre de l'any 1968 portaren clandestinament la noia de cabells foscs, envoltada amb una manta, a la cambra de les oracions. Amb una corda lligada a la cintura, la primeta Michal es va esmunyir per l'estreta obertura fins a les profunditats.

"Era molt estret, fins i tot per a mi", diu avui Michal Arbel, "vaig tenir por d'ofegar-me". Asseguda, prenent un *capuccino* al nord de Tel-Aviv, recorda aquella nit d'ara fa 41 anys.

Equipada amb una llibreta, un llapis i una càmera, la jove Michal es va deixar caure cinc metres fins a arribar a una cambra subterrània. A l'un costat va descobrir-hi tres làpides; a l'altre, va trobar una estreta obertura quadrada. Michal hi va entrar i es va arrossegar per un passadís que portava a una escala de pedra. Va pujar quinze esglaons i va trobar una roca que obstruïa el camí. Va donar uns cops al sostre i va sentir com els homes li responien. Després va desfer el camí i va pujar per on havia entrat.

El pare de Michal es va alegrar de tornar a abraçar la seua filla. Dayan, però, estava decebut perquè la xica no havia trobat res més que un parell de monedes que alguns creien que hi havia llençat. Malgrat tot, més tard va escriure en un dels seus llibres que l'acte de Michal seria recordat "amb orgull a les cròniques d'Israel". L'any 1981, un grup de colons jueus va trobar una segona entrada a la part subterrània. Un mes abans de la celebració de l'any nou jueu, es van reunir com de costum per a la pregària jueva de mitjanit. Mentre una part del grup entonava cànecs religiosos per despistar el guàrdia musulmà, la resta del grup feia a un costat la catifa musulmana de la part sud de la sala. Seguint les indicacions que havia escrit Michal, van suposar que allí a baix es trobava tancada una entrada a les tombes. I de seguida es van trobar amb un carreu. Amb les ferramentes

que havien portat, van poder alçar-lo i allí hi havia l'escala de pedra. Els israelians es van endinsar pel corredor fins a la cambra amb l'estreta obertura al sostre, a través de la qual Michal Aber s'havia esmunyit. Van sentir un lleuger corrent d'aire, però no venia del sostre, sinó de terra. Les pedres que hi havia a terra no eren fixes i es van deixar moure fàcilment. Els colons les van apartar, van entrar pel forat i es trobaren ajupits en una petita cambra amb les parets de roca. I en aquella cambra van trobar una segona cova, més menuda.

Aquest grup de colons va trobar la tomba doble sobre la qual Herodes havia ordenat de construir el santuari. "No ens sentíem ni el batec del cor", relata Noam Arnon, de 53 anys, que avui és el portaveu del moviment colon a Hebron; "per un segon ens vam sentir units com el fill amb el seu pare."

La secreta operació va revelar-se a tothom, musulmans i jueus. El Departament d'Antiguitat d'Israel també se'n va assabentar i el seu director, Seev Jevin, va viatjar a Hebron i la catifa musulmana de la mesquita es va alçar per última vegada per deixar-hi entrar una inspecció governamental. D'aleshores ençà, l'entrada a la cova ha estat precintada. Jevin ha dit que no hi va trobar proves que Abraham fora soterrat allí.

La destrucció del temple de Salomó. Però, com pot romandre un líder nòmada local durant tant de temps en la memòria de la humanitat? El qui vulga entendre de debò l'origen del mite d'Abraham ha d'endinsar-se en la història del poble d'Israel. Perquè el currículum d'Abraham coincideix exactament amb la història del poble jueu.

Quan el rei David va convertir Jerusalem en la capital de regne, l'any 1000 aC, la Sagrada Escriptura encara no existia. Llavors la relació amb Déu no requeria un rodeig per l'antiguitat clàssica. Hi havia un lloc on venerar el Senyor, el temple que Salomó, fill de David, havia construït.

El qui vulga entendre de debò l'origen del mite d'Abraham ha d'endinsar-se en la història del poble d'Israel

Sinagoga del sepulcre d'Abraham. "Quan arri-

Va ser, doncs, una desgràcia que Abraham esdevinguera un ídol. L'any 587 aC el rei Nabucodonosor II va conquerir la ciutat i va destruir-ne el temple. Al voltant de 20.000 jueus van ser exiliats a Babilònia. A l'exili, amb el temple destruït, molt jueus entraren en una profunda crisi de fe. Com podien ser bons jueus sense un temple? Com podrien conversar amb el seu Déu sense un lloc per al culte? Per evitar la pèrdua de fidels, els líders religiosos de Jerusalem van imposar una revolució cultural des de dalt: van desvincular la relació de Déu amb els fidels del compromís d'acudir a un lloc sant. A partir d'aquell moment, qui desitjara ser un bon jueu, en compte d'acudir als temples havia de ser fidel a les lleis i tenir una forta fe. Per despertar l'interès dels seus seguidors vers la nova teologia,

be la pau a l'Orient Mitjà, sortirà d'Hebron.”

els sacerdots van recórrer a històries que ja eren parcialment escrites i tenien els seus herois.

Abraham esdevé heroi i terratinent. Moisès va ser un dels gran herois. La dramàturgia jueva el va fer pujar al mont Sinai per rebre els Deu Manaments de Déu. Abraham va ser l'altre. Es va convertir en el símbol de la fe incondicional a Déu, gràcies a l'escena més dramàtica de la Bíblia: el sacrifici del seu únic fill.

Els autors del llibre sagrat amb el destí d'Abraham també van descriure el futur que desitjaven per al seu torturat poble: el retorn a l'antiga pàtria, a les terres de Canaan. I quina manera millor que fer ascendir Abraham de nòmada a terratinent?

Per a adquirir el dret de la terra per sempre, Abraham va comprar la cova de Macpelà per 400 sicles de plata, i allà va soterrar la seua muller, Sara, i hi descansarà també ell per sempre. Aquest és el missatge dels escriptors al seu poble en l'exili: de la mateixa manera que la muller del patriarca hi

va trobar el descans etern, el poble hebreu havia d'assentar-se a les terres de Canaan. Reinhard Kratz, teòleg expert en l'Antic Testament, anomena aquesta estratègia “la nacionalització d'una història familiar”.

Per poder donar importància a la història d'Abraham, li atribuïren actes heroics i el col·locaren molt en el passat. En una època en què l'esperança de vida no passava d'unes quantes dècades, en què la major part dels infants probablement no coneixien mai els seus avis, van atorgar a Abraham una llarga vida i un inimaginable arbre genealògic, de manera que vertaderament tots els jueus hi pogueren fer referència com el patriarca d'un gran clan familiar.

No obstant això, els escriptors van cometre moltes errades. Per exemple, apareixen en la vida d'Abraham objectes, llocs i nacions que a l'època narrada encara no existien.

Un anacronisme clàssic és l'assumppte del camells, sobre els quals suposadament cavalcava Abraham. Per als investigadors actuals, és evident que l'home no va domesticar aquests ani-

mals fins a l'any 1000 aC i no van ser utilitzats com a animals de càrrega fins molt més tard. L'explicació que ens ofereix la ciència avui és tan senzilla com convincent: per als autors de la història d'Abraham, els camells eren uns animals utilitzats en la vida quotidiana. No es podien imaginar ni tan sols en les seues fantasies un dia sense aquestes bèsties de càrrega.

Malgrat tot, el *copyright* d'aquest relat heroic no es limita als sacerdots a l'exili; ells només hi van donar el matís polític. Moltes parts, fins i tots capítols complets, havien estat escrits i compilats durant segles. Si alguna obra es mereix el títol de primera novel·la de fulletó de la literatura, és sens dubte el Pentateuc o els cinc primers llibres de la Bíblia.

El primer fulletó, la Bíblia. La primera persona a desxifrar els orígens de l'escriptura de la Bíblia va ser un teòleg alemany, Julius Wellhausen, que a la segona meitat del segle XIX va fer entrar en còlera tota la comunitat eclesiàstica en analitzar el Pentateuc amb el mètode de la crítica textual, com si fora una novel·la qualsevol. Amb l'anàlisi de les paraules i la comparació estilística, el teòleg protestant va identificar tres fonts diferents, que des de diverses èpoques i diversos llocs contribuïren a la creació de la Bíblia.

Les dues fonts més antigues provenen de l'època en què les tribus hebrees encara eren dividides en dos regnes, nord i sud, Israel i Sudan. Als dos regnes adoraven un Déu únic: al nord, hom anomenava Déu Elohim, que simplement significa 'Déu' en hebreu i, al sud, anaren un poc més lluny i li van conferir un nom propi, Jahvè, que significa 'sóc qui sóc'. Les dues fonts que s'identifiquen en el Pentateuc s'anomenen, per aquest motiu, jahvista i elohista.

Al segle VIII aC, quan els israelites del nord van fugir en massa després de la destrucció del seu regne, cap a Jerusalem, els dos texts es van fusionar. Una tercera font serien els sacerdots de l'exili babilònic. Va transcórrer al voltant de mig segle des de l'escriptura dels texts antics fins als més recents.

La funció dramàtica del personatge d'Abraham era la mateixa per a tots

Musulmans durant les oracions de la festa del sacrifici al Pakistan.

els autors bíblics. L'ancià d'Ur va ser la primera persona a creure en un Déu únic. Amb la fortuna de ser pare a una edat avançada i amb l'escena del sacrifici, el destí d'Abraham era explicar als creients que el seu Déu sempre acudia per a ajudar-lo, malgrat que de vegades es feia esperar.

Sí que hi trobem, en canvi, unes altres diferències. Depèn força dels interessos dels respectius autors concretar a quines persones va destinada a cada moment la gràcia de Déu. Així, als primers textos, mentre el poble d'Israel prosperava sota el regnat de David i Salomó, Déu es preocupava generós de tota la humanitat: "Seran beneïdes totes les famílies de la terra."

Després de la destrucció del temple i de l'exili a Babilònia, els textos es limiten un poc més. Isaac esdevé el fundador del "poble escollit". I per provar la seua aliança, Déu va fer vessar la sang d'Abraham: "Tenia 99 anys quan circumcidà la carn del seu prepuci."

Per als hebreus, Abraham, sens dubte, era jueu, perquè va construir a Sechem i Betel "un temple al Senyor". Què podria ser, si no? Cristians i musulmans aparegueren molts segles després. Els profetes Jesús i Mahoma es van apoderar astutament de l'ancià de Mesopotàmia.

Pau i Mahoma fan seus Abraham.

Per als cristians, és l'apòstol Pau, el gran teòleg i força afortunat missioner, qui reclama Abraham per a la nova religió. L'apòstol, molt hàbilment, fa referència a la part del Gènesi en la qual "la benedicció d'Abraham" encara era una promesa universal. És que Abraham no havia adorat Déu molt abans de la seua circumcisió? És clar que sí, i això ho diu l'apòstol a la seua carta als romans: "Així esdevingué pare de tots els creients no circumcidats", entre els quals es troba Jesucrist. *Voi-là!* Gràcies a l'apòstol Pau, els jueus havien perdut el seu monopoli sobre Abraham.

L'islam i el seu profeta Mahoma no es van entretenir amb l'exegesi de l'Antic Testament. L'Alcorà revela un Abraham fet a mida de la més jove de les tres religions. Malgrat que amb el transcurs del temps tendeix a reclamar Abraham com a propi, en principi l'Alcorà només té trets compartits amb el judaisme i el cristianisme. Com es

pot observar a la sura 87: "Es troba als llibres antics, als llibres d'Abraham i de Moisés."

La tolerància envers jueus i cristians té una motivació molt simple: Mahoma lluitava en primer lloc contra els politeïstes, com Abraham a la seua joventut, segons l'Alcorà.

Però més tard, quan els jueus no admeten Mahoma com a profeta a la ciutat de Medina, s'utilitza un to més dur. L'Alcorà parla de la reparació de la "religió d'Abraham". Els jueus i els cristians, opinió estesa entre els creients musulmans, havien allunyat la fe. Una de les primeres sures diu que ni la Torà ni l'Evangeli no han de preocupar-se per quina va ser enviada abans, perquè Abraham, naturalment, no és jueu ni cristià, sinó que "se sotmet a la voluntat de Déu", el significat exacte de la paraula *musulmà*.

I de la mateixa manera que s'apoderen del patriarca, també s'apoderen de l'escena del sacrifici. L'Alcorà només parla d'un "fill honorat" al qual

"La humanitat pot dipositar cap esperança en un Abraham que ha estat la joguina disputada entre les tres religions?"

Abraham volia “sacrificar”; aquest jove és, per als musulmans, Ismael, el primer fill que Abraham va tenir amb l'egípcia Agar, i no pas Isaac. L'Alcorà és la paraula de Déu i Ismael el fill “escollit”; per això rebutgen indignats les afirmacions, com les de Karl-Josef Kuschel, que diuen que era un truc dramàtic del profeta Mahoma per a presentar Ismael com el fill predilecte. La submissió perfecta a la voluntat del Senyor tant d'Abraham com d'Ismael, que va dir: “Pare, fes allò que t'ordenen que faces”, es commemora en la celebració del sacrifici, anomenada *id al-kabir*, festa amb la qual acaba el pelegrinatge a la Meca, un dels pilars de l'islam.

La muntanya on Abraham quasi va sacrificar Ismael, el mont Moria, a Jerusalem, és un dels principals llocs sagrats per a l'islam, després de la Meca. Al centre de la Meca, precisament, Abraham i Ismael van construir la Ka'ba, aquest cub sagrat brodat amb or al voltant del qual els pelegrins han de donar set voltes en la cerimònia del Pelegrinatge. Un altre element de veneració dins de la mesquita és una roca sobre la qual hi ha una marca. Segons l'Alcorà, la marca és una petjada d'Abraham, que va pujar a la roca per construir la Ka'ba.

El triàleg ecumènic. Tot plegat, la humanitat pot dipositar cap esperança en un Abraham que ha estat la joguina de disputa entre les tres religions durant milers d'anys? Pot esdevenir la nova figura de l'ecumenisme?

Segons l'historiador alemany Michael Wolffsohn, nascut a Tel-Aviv, la resposta és no. “Abraham no afavoreix gens el triàleg” entre les grans religions. Cristians, jueus i musulmans no tenen res més en comú que la fe monoteista, i això és molt poc. Hans Küng, de vuitanta anys, un dels difusors de l'ecumenisme abrahàmic, pensa ben al contrari. Malgrat que té alguns punts febles, no hi ha un pont millor per a la reconciliació que el que ofereix Abraham. Aquest professor de teologia va ser el primer teòleg catòlic a rebutjar la doctrina de la infal·libilitat papal, i per aquest motiu l'Església catòlica el va retirar de la docència, cosa que molts fidels van considerar injusta. Avui, Küng creu

Diàleg entre religions en comptes de conflictes. El papa Benet XVI durant la seua visita a Turquia, l'any 2006.

que no anava equivocat, sinó que és un avançat a la seua època. Sobre l'assumpte d'Abraham, li demanen opinió des de molts indrets del món. Tant el busquen a Londres com a Síria. També és molt ben rebut a l'Aràbia Saudita. I del Caire torna de la mateixa manera que de Damasc, carregat d'optimisme: “Hi ha un procés d'obertura, també al costat musulmà.”

Pertot arreu al món sorgeixen iniciatives per a afrontar el “xoc de civilitzacions” amb un diàleg interconfessional, en nom d'Abraham, com a pare comú de jueus, cristians i musulmans.

Thomas Lemmen, president del Centre de Relacions Cristiano-musulmanes d'Alemanya, envia un missatge conciliador: a Alemanya se celebren més de tres dotzenes de festivals per la pau, diu, en nom del patriarca. “Abraham és el pont entre les religions.” L'alemany va ser convidat a la conferència internacional per al diàleg a Madrid, juntament amb 300 representants de totes les confessions, convocats pel rei de l'Aràbia Saudita. En plena sintonia amb la tendència abrahàmica, el

rei Abdal·là va fer personalment una crida a tots els assistents: “Convertim el nostre diàleg en un triomf de la pau sobre els conflictes i la guerra, de la germanor sobre el racisme.”

Fins i tot des de les més altes esferes jueves, hi ha intents per a continuar la fe per uns altres camins. El gran rabí Metzger aconsella que, paral·lelament a les Nacions Unides, hi haja una organització de les religions unides. Quan hom veu tantes guerres, addueix l'erudit, arriba a la conclusió que ni polítics ni diplomàtics no aconseguiran la pau. El fonament per a la reconciliació podria establir-se en un parlament mundial per a les religions, on també tingueren un lloc les religions no abrahàmiques: l'hinduisme i el budisme. “Nosaltres, els creients, parlem la mateixa llengua.”

“La pau sortirà d'Hebron”. A l'Orient Mitjà també es fan esforços. L'any 2007, una organització no governamental jueva, cristiana i musulmana que seguia el camí bíblic del profeta va obrir la via de la reconciliació. A

Santuari d'Abraham a Hebron.

poc a poc, anaven inaugurant les etapes d'aquest primer pelegrinatge ecumènic, de més de 1.200 quilòmetres, des d'Aran fins a Hebron. Una vegada a Israel, la *fundació abrahàmica* va intentar promoure la convivència pacífica entre musulmans, cristians i jueus i a la ciutat palestina de Betlem va invitar a conèixer els pelegrins de totes tres religions.

Fins i tot a Hebron, epicentre del conflicte de l'Orient Mitjà, es va aconseguir un acostament entre colons jueus i palestins. Malgrat la reixa espinesca i les barricades, el portaveu de la comunitat jueva, Noam Arnon, es va reunir amb el xeic Abu Xadir, d'una influent família àrab. "La majoria de

jueus i àrabs d'Hebron volen viure en pau els uns amb els altres", va dir Noam Arnon després de la reunió. I el xeic va profetitzar: "Quan arribe la pau a l'Orient Mitjà, sortirà d'Hebron." Però en la vida quotidiana quasi sempre predomina la violència sobre la raó, com ho demostren els avalots constants. Noam Arnon i Abu Xadir van encara per camins separats al sepulcre d'Abraham. Arnon s'aproxima a la sinagoga pels grans esglaons, s'envolta els filacteris al braç i al cap i recita una de les oracions principals del judaisme, "Semà Israel" ('Escolta, Israel'). A tan sols uns metres de distància, el musulmà entra a la seua mesquita, s'agenolla i diu en veu baixa l'oració

del migdia, en què es beneeix dotze vegades Abraham.

Musulmans i jueus comparteixen una cambra ben delimitada, que es troba exactament sobre la cova de Macpelà. Ací va fer construir Herodes el cenotafi del patriarca, que ara resta tapat. Els fidels poden veure el monument d'Abraham a través d'unes finestres amb reixes; això sí, cadascun des del seu costat de la sala. L'única unió entre ambdues parts és una gran porta metàl·lica vigilada per soldats israelians.

Noam Arnon i Abu Xadir Dsxabari creuen que un dia la porta s'obrirà. I que ells seran llavors com els dos fills d'Abraham. Malgrat totes les disputes i enveges (així acaba la història d'Abraham), els germans Isaac i Ismael es tornaren a trobar a Hebron, per a enterrar el seu pare.

El gran rabí Metzger aconsella que, així com hi ha les Nacions Unides, hi haja una organització de les religions unides

*Dieter Bednarz
Christoph Schult
Traducció de Sara Roca*